

Felső-kréta gerinces fauna a Csehbányai Formációból (Iharkút)

SZENTESI ZOLTÁN geológus hallgató, MAKÁDI LÁSZLÓ biológus hallgató, RABI MÁRTON geológus hallgató, BOTFALVAI GÁBOR geológus hallgató, ŐSI ATTILA okleveles geológus, PhD hallgató (ELTE Őslénytani Tanszék, Budapest)

Több éves kutatások eredményeként 2000-ben előkerült az első mezozoos, kontinentális gerinces fauna a mai Magyarország területéről a felső-kréta Csehbányai Formációból az iharkúti bauxit-külfejtés területéről. Halak, kétélűek, teknősök, squamatak (pikkelyes hüllők rendje), krokodilok, dinoszauruszok, pteroszauruszok és madarak váltak ismertté. Az iharkúti gerinces fauna összehasonlítva más késő-kréta európai gerinces faunákkal, számos különleges tulajdonsággal rendelkezik. A világon először innen került elő édesvízi moszaszaurusz, továbbá egy különleges, valószínűleg növényevő krokodil, illetve a páncélos dinoszauruszok rendkívül gyakoriak a területen, valamint a fauna elemei közt gyakoriak az eddig ismeretlen új taxonok.

Bevezetés

Pár évvel ezelőttig a mai Magyarországról gyakorlatilag nem volt ismert gazdag mezozoos kontinentális gerinces fauna. Első kutatásaink 1997-ben kezdődtek a felső-kréta Ajkai Kőszén Formáció vizsgálatával. 2000 tavaszán figyelmünk a szintén felső-kréta Csehbányai Formáció felé fordult, melyet Iharkúton a Németbánya II-es és III-as lencsék letermelésére kialakított külfejtés mintegy 60 méteres vastagságban tárt fel. A bánya É-i részén egy homokkőpadból kerültek elő az első gerinces maradványok. Erről a lelőhelyről származnak többek között Magyarország első dinoszaurusz testfossziliái is. Az azóta végzett gyűjtések eredményeképp mára egy gazdag és európai szinten is jelentős gerinces faunát sikerült megismerni.

Az Iharkútról előkerült összes ősmaradvány a Magyar Természettudományi Múzeum (MTM) tulajdonát képezi.

Földtani háttér

A lelőhely az Északi-Bakonyban található az egykori Iharkút település határában. A Csehbányai Formáció a területen a bányászott bauxit fedője, folyóvízi, ártéri képződmény, tarka agyag, aleurolit, homok és homokkő építi fel. Kora palynológiai vizsgálatok alapján felső-santoni [1]. Jellemző rá a ciklikusság, ahol a cikluskezdő képződmény egy homokos, kavicsos, agyagklasztokat, szenes növényi maradványokat tartalmazó „bonebed” típusú összlet, mely a legnagyobb energiájú közegben rakódott le. Vastagsága 15-40 centiméter közt változik, a csontok döntő többsége ilyen rétegekből származik. Ezt többé-kevésbé cementált homokkő fedi, amelyre finom homok települ, majd szürke, kávébarna finomhomok, aleurolit, mely több méter vastag is lehet. Sok szenesedett növényi maradványt tartalmaz, és nagyon ritkán előfordulnak benne csontok, többnyire teknőspáncél töredékek, illetve részleges nodoszaurida dinoszau-

rusz csontvázak. Felfelé fokozatosan finomodva megy át a szintén tekintélyes vastagságot elérő zöld agyagba, mely a cikluszáró képződmény [2].

Rendszertani rész

Halak

A Pycnodontiformes csoportba sorolható leletek a leggyakoribb halmaradványok a területen. Több száz izolált fog, továbbá 18 darab alsó állkapocs (5 jobb és 13 bal oldali) került elő (*I. a ábra*). A Csehbányai Formációból előkerült pycnodontiform leletek azért nagy jelentőségűek, mert ez a csoport a kora-kréta Las Hoyas-i leletek bemutatásáig (néhány bizonytalan szörványlelettől eltekintve) csak tengeri üledékekből volt ismert [3]. Az iharkútihoz hasonló, kontinentális késő-kréta európai faunákban ez a csoport egyáltalán nem fordul elő.

A lelőhelyről előkerült rombusz alakú, vastag gano-id pikkelyek és több tucat izolált kúpos, hegyes fog jellegzetesen Lepisosteidae morfológiájúak (*I. b ábra*). A fogak közül néhány az Európa számos késő-kréta lelőhelyéről is ismert *Lepisosteus* genussal azonosítható [4].

A Lepisosteidae fogak közül az *Atractosteus* genust nagyobb számban képviselik fogak. Ezeknek a felépítése nagyon hasonló a *Lepisosteus* fogakéhoz, a korona hegye azonban itt jellegzetesen enyhén lapított, lándzsa alakú. A fogak alapján ezek a ragadozó, elsősorban halévő halak testhossza meghaladta akár a 80-90 cm-t is [5]. A fogakon kívül még három csigolya is besorolható a genusba.

Kétélűek

Kétélű maradványok ez idáig biztosan csak a Németbánya III-as bányaterület nyugati részén a felszíntől mintegy 40 méterre, egy legfeljebb 20-25 cm vastag sötét színű, finomszemcsés rétegből kerültek elő iszapolás útján még 2001-ben. Ezek állkapocsmaradványok (*I. c ábra*) és lábszárcsont-töredékek. Az előbbiek az

Albanerpetontidae családba sorolhatóak. Az Európából ismert legtöbb kréta időszak albanerpetontida lelet az *Albanerpeton* genusba tartozik. Az iharkúti leletek igazolják, hogy a csoport jelen volt a santoniban a Mediterraneumban.

A lelőhelyen előkerült kételtű lábszárcsont-törödékek egyértelműen békáktól származnak. Ezen törödékek azonban nem engednek meg pontosabb rendszertani besorolást.

Teknősök

Az iharkúti késő-kréta gerinces lelőhelyről előkerült fossziliák leggyakoribb elemei a teknőscsontok. Két koponya (*I. d ábra*), egy bal alsó állkapocs, egy állkapocstörödékek, nyaki- és háti csigolyák, továbbá számos teljes, illetve töredékes végtagscsont és több száz páncélelem-törödékek képviseli a teknősöket. Az előkerült két azonos morfológiájú koponya egyértelműen a Bothremydidae családba sorolható, a legnagyobb hasonlóságot a dél-franciaországi *Foxemys* genuszal mutatják [6], azonban attól számos bélyegükben különböznek. Mivel az Iharkútról előkerült koponyák az eddigi vizsgálataink alapján egyik genuszal sem mutatnak teljes egyezést, ezért indokoltnak tűnik egy új taxon bevezetése. A lelőhelyről felszínre került egy igen jó megtartású izolált bal al-

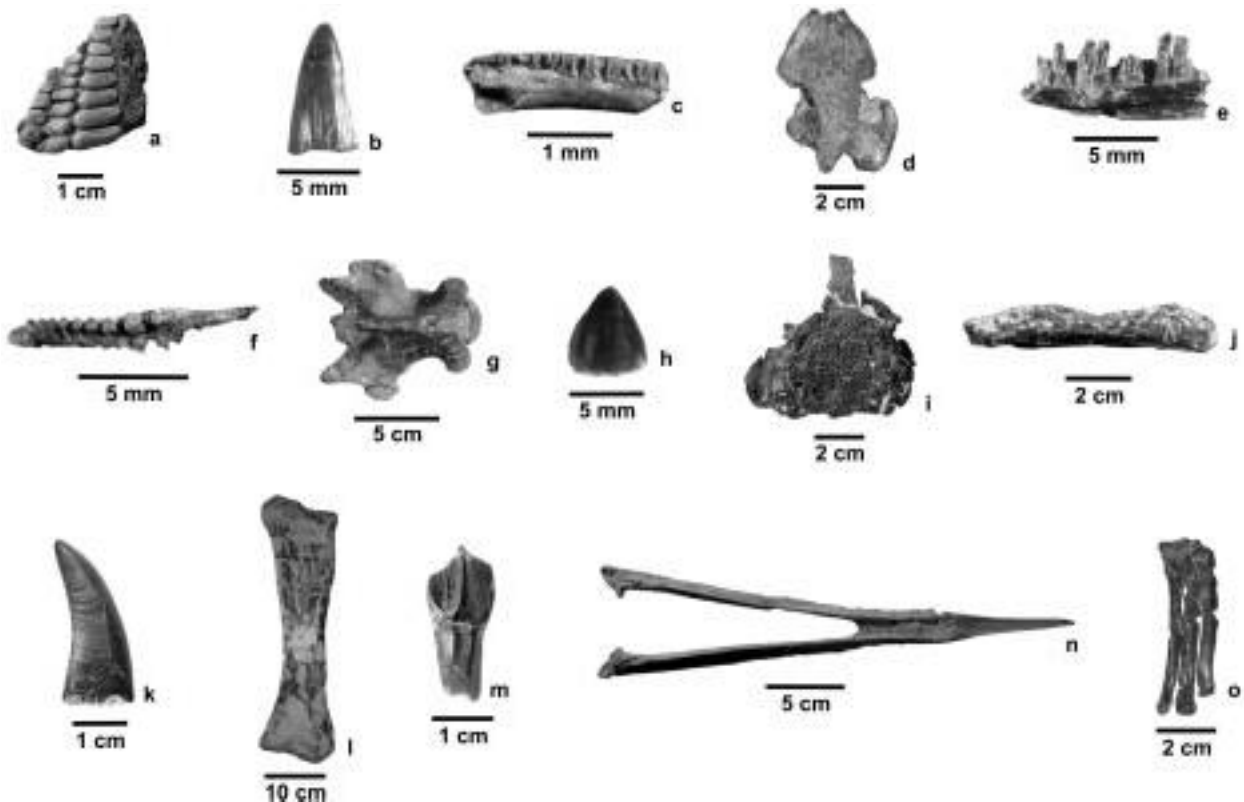
só állkapocs is, mely a koponyákhoz hasonlóan a Bothremydidae családba sorolható. A teknős páncélelemek rendszertani határozásra nem alkalmasak, legfeljebb a területen élt teknősök méretéről szolgáltatnak információt. A koponyák és ezek alapján az állatok mérete az 50-60 cm-t is meghaladta.

Gyíkok

Az iharkúti lelőhelyről ismert egy nagy méretű (45 mm hosszú) jobb alsó állkapocstörödékek. Ez megtartási állapota miatt egyelőre csak meghatározatlan gyíkként kezelhető.

Az iharkúti gyíkmарadványok közt található egy 11 mm hosszú jobb dentale törödékek (*I. e ábra*). Hasonló, ám jóval töredékesebb állkapocsmaradványokat írtak le a felső-campani korú észak-spanyolországi Laño lelőhelyről meghatározatlan Scincomorphaként [7]. A hazai lelet esetében a lañoi leletekhez hasonlóan a család szintű meghatározás nem lehetséges, de valószínűsíthető a Teiidae családba tartozás.

Hat darab többé-kevésbé töredékes azonos morfológiájú dentale (*I. f ábra*) a Scincomorphanon belül egyértelműen a Teiidae családba, azon belül a Polyglyphanodontinae alcsaládba sorolható. Szembeszökő a hasonlóság a *Bicuspidon* genus két fajával [8, 9].

1. ábra: Gerinces maradványok a felső-kréta Csehbányai Formációból, Iharkút, Bakony; **a:** Pycnodontiformes bal alsó állkapocs occlusalis (rágófelszín felőli) nézetben; **b:** *Lepisosteus* sp. fog; **c:** Albanerpetontidae bal dentale (alsó állkapocs fogcsont) törödékek lingualis (nyelv felőli) nézetben; **d:** *Bothremydidae* töredékes koponya dorsalis (felül-) nézetben; **e:** *Scincomorpha* jobb dentale törödékek lingualis nézetben; **f:** *Polyglyphanodontinae* ?*Bicuspidon* jobb dentale occlusalis nézetben; **g:** Mosasauridae hátszigolya dorsalis nézetben; **h:** *Doratodon* sp. fog; **i:** *Eusuchia* koponyatörödékek dorsalis nézetben; **j:** Alligatoroidea bal alsó állkapocstörödékek lingualis nézetben; **k:** ?*Abelisauridae* fog; **l:** *Hungarosaurus* tormai jobb femur (combesont); **m:** rhabdodontida alsó állkapocsbeli fog; **n:** *Bakonydraco galaczi* alsó állkapocsa occlusalis nézetben; **o:** *Enantiornithes* jobb tarsometatarsus (csüdcsont)

A területről előkerült squamata maradványok közt a leggyakoribbak a Mosasauridaeeknek tulajdonítható izolált maradványok. Több mint 100 csigolya (*I. g ábra*), több koponya- illetve alsó állkapocselem, izolált fogak, a függesztővek elemei és végtagsontok is kerültek elő. Az iharkúti moszaszaurusz igen primitív helyzetűnek tekinthető a családon belül, legközelebbi rokona a *Tethysaurus* [10]. A moszaszauruszok pár szórványlelettel eltekintve eddig kizárólag tengeri üledékekből voltak ismertek, és kizárólag tengeri csoportnak tartották őket. Az iharkúti moszaszaurusz egyedei ténylegesen az édesvízben éltek, tengeri üledékből nem ismertek. Ezek az állatok több mint 6 méteres hosszt értek el, és kétségkívül a csúcsragadozó szerepét töltötték be a vizekben.

Krokodilok

Krokodilmaradványok viszonylag gyakran kerülnek elő Iharkútról, mivel ez a csoport kedvelte az egykori ártéri környezetet. Három különböző taxon jelenlétét sikerült eddig kimutatni. Az egyik igen törekeny felépítésű, alig ismert csoport a Ziphosuchiaké, amelyek leginkább a mai varánuszokhoz hasonlítottak, és feltehetően semi-aquatikus életmódot folytattak [11]. Az iharkúti lelőhelyen egy felső állkapocselem, feltehetően néhány koponyacsont, alsó állkapocselemek és izolált fogak bizonyítják a Ziphosuchiak jelenlétét. A fogak (*I. h ábra*) különlegesnek számítanak a krokodilok körében, hiszen nem kúposak, hanem laposak és recézettek, akár a ragadozó dinoszauruszoké. Az iharkúti Ziphosuchia leletek az ausztriai és spanyolországi felső-krétából leírt *Doratodon* nemzetségbe sorolhatóak. A *Doratodon* fogazata arra utal, hogy a táplálékát inkább felszeletelte, mintsem egyben nyelte le, szemben a mai krokodilokkal és alligátorokkal.

A legteljesebb maradványok egy kistermetű, ősi Eusuchia krokodilhoz tartoznak, melynek teljes és részleges koponyái (*I. i ábra*) illetve állkapcsai is napvilágra kerültek. A koponyában és izoláltan található speciális fogak egyértelműen bizonyítják, hogy az állat heterodont fogazatú volt, tehát az egyes fogak morfológiája és funkciója is különbözött. Ilyen heterodont krokodilok ma már nem léteznek, és fossziliák is világszerte nagyon ritkák. A koponya s az állkapocs morfológiájából következtetni lehet az egykori állkapocsmozgató izmok méretére, aminek elemzéséből kiderült, hogy az állat megőrlte a táplálékát. Erre utal a különböző fogtípusok emlősszerű felépítése. A hátsó fogakon elvégzett mikro fogkopás analízisből az következik, hogy az iharkúti heterodont krokodil részben növényi táplálékot fogyasztott.

Több töredékes állkapocs- (*I. j ábra*) és koponya-elem az Alligatoroidea főcsaládba sorolható. Az egykor élt közepes termetű, a mai rokonaitól alig különböző iharkúti alligátor jelentősége, hogy a valaha felfedezett legkorábbi képviselője csoportjának. Az alligátorokat rendszerint Észak-Amerikából eredeztetik, de az új felfedezés tükrében megkérdőjelezhetővé vált ez az elképzelés [12].

A Theropodakon (ragadozó dinoszauruszok) belül a dromaeosauridákat ez idáig csak fogak képviselik az iharkúti lelőhelyről. Az iharkúti dromaeosaurida fogak leginkább a *Richardoestesia* fogaihoz hasonlíthatnak. Hasonló típusú fogak a Hátszegi-medencéből is ismertek [13]. A fogak mérete alapján ezek a ragadozó dinoszauruszok kb. kifejlett pulyka nagyságúak, esetenként annál valamivel nagyobbak lehettek.

A dromaeosaurida fogaknál gyakoribbak a nagyobb méretű, olykor a 3,5-4 cm-t is elérő, feltehetően *abelisaurida* ragadozó dinoszaurusz fogak (*I. k ábra*). Az Észak-Spanyolországból előkerült felső-kréta *abelisaurida* fogaknál lapítottabbak, anteroposterior irányban hosszabbak. Leginkább a Kelet-Ausztriából (Muthmannsdorf) előkerült, két töredékes Theropoda foghoz („*Megalosaurus pannoniensis*” SEELEY, 1881) hasonlíthatnak.

A magyarországi késő-kréta dinoszaurusz faunát illetően az Ankylosauriak maradványai (*I. l ábra*) a leggyakoribbak a területen. Az iharkúti lelőhelyről elsőként leírt *Hungarosaurus tormai* ősi, 2005 fajból összesen 5 részleges csontváz, továbbá több száz izolált csont és fog került elő, melyek az iharkúti lelőhelyet messzemenően Európa leggazdagabb késő-kréta páncélos dinoszaurusz lelőhelyévé teszik. A *Hungarosaurus* számos tulajdonságában eltér az Európa felső-krétájából eddig ismert egyetlen genustól, a *Struthiosaurustól* [14, 15]. A *Hungarosaurus* fej-farok hosszúságot tekintve kb. 4-4,5 méteres lehetett.

A legelső, biztosan dinoszaurusztól származó csontmaradvány az iharkúti területről egy rhabdodontida Ornithopoda foga volt. Azóta számos fog (*I. m ábra*), töredékes alsó állkapcsok, egy töredékes csigolya, két coracoideum és végtagsontok is napvilágra kerültek. A fogak rendkívül hasonlíthatnak a Dél-Franciaországból és Észak-Spanyolországból ismert *Rhabdodon* [16], a Hátszegi-medencéből leírt *Zalmoxes* [17, 18], illetve a kelet-ausztriai bizonytalan helyzetű rhabdodontida [14, 19] fogaihoz. Azonban a fogakkal ellentétben a femur számos bélyegében különbözik a *Rhabdodon* és a *Zalmoxes* femurjától, mely azt sejteti, hogy a magyar rhabdodontida egy új taxont képvisel. Kifejlett példányai teljes hosszúságukat tekintve nem lehettek nagyobbak 2-2,5 méternél.

Pterosauruszok

A lelőhelyen talált pterosaurusz leletek mindegyike izolált, azonban vannak köztük rendkívül jó megőrzésűek. Eddig ismerünk egy teljes alsó állkapocsot (*I. n ábra*), 21 alsó állkapocstöredéket, négy töredékes nyaki csigolyát és töredékes végtagsontokat. Minthogy a leletek izoláltak, egyelőre biztosan csak az állkapocsmaradványok sorolhatók be az új *Bakonydraco galaczi* ŐSI, WEISHAMPEL et JIANU, 2005 fajba az Azhdarchidae családon belül. A postcranialis elemek Azhdarchidae indet.-nek tekinthetők. Összehasonlítva a teljes alsó állkapocsot más pterosauruszokéval, a *Bakonydraco* becslült szárnyfesztávolsága kb. 3,5-4 m lehetett.

tett, amivel a közepes méretű pteroszauruszok közé sorolható.

Madarak

Az európai késő-kréta gerinces faunák talán legritkább maradványai a madárscsontok. Az első biztos késő-kréta maradványok Dél-Franciaországból kerültek elő. A következő európai lelőhely, mely újabb madárleleteket szolgáltatott, az iharkúti terület volt [20]. Eddig biztosan négy csont sorolható a madarak közé, és ezek közül kettő határozható meg pontosabban is, ezek az Enantiornitheseket képviselik [21]. Az egyik lelet egy töredékes, ám jó megtartású femur, a másik csont egy csaknem teljes jobb tarsometatarsus (*I. o ábra*). Ez a két csont annak ellenére, hogy mindkettő felnőtt egyedtől származik, méreteiben rendkívül eltér, ami azt jelzi, hogy két különböző Enantiornithes élt a területen.

Következtetések

Az iharkúti lelőhely szolgáltatja hazánk legjelentősebb mezozoos kontinentális gerinces faunáját. A területről előkerült halmaradványok egyrészt az édesvízi üledékből ismert pycnodontiform halak számát garantálják, másrészt a lepisosteida *Lepisosteus* és *Arctosteus* előfordulásáról szolgáltatnak bizonyítékot. A kétélű albanerpetontida maradványok a család legtöbb európai kréta képviselőjéhez hasonlóan az *Albanerpeton* genuszal rokoníthatók, és a csoport legidősebb késő-kréta előfordulását jelentik Európában. Bizonyítható továbbá a békák jelenléte a területen. A bothremyidida teknősök a *Foxemys*-szel rokoníthatók, de attól különböző új taxont képviselnek. A gyíkfauna meglehetősen gazdagnak mondható az iharkúti lelőhely csupán pár évvel ezelőtti felfedezéséhez képest, továbbá az iharkúti különleges moszaszaurusz révén első ízben kapunk információt a moszaszauridák édesvízi adaptációjáról. A krokodilok közül sikerült kimutatni Iharkútról a *Doratodon* nemzetséget, hasonlóan más késő-kréta európai lelőhelyekhez. Előkerült egy különleges Eusuchia krokodil, amely nagy valószínűséggel növényevő volt, továbbá az iharkúti Alligatoroidea révén hazánkból származik a főcsalád legidősebb ismert képviselője. A négy dinoszaurusz taxon közül a *Hungarosaurus tormai* bizonyítottan új faj, továbbá valószínű, hogy a rhabdodontida is eddig ismeretlen fajt képvisel. A *Bakonydraco galaczi* révén az Azhdarchidae család is új fajjal gazdagodott. Az Enantiornithes madár leletek Franciaország mellett pedig egyedül csak hazánkból ismertek az európai felső-krétából.

Köszönetnyilvánítás

Hálásak vagyunk annak a több mint nyolcvan embernek, tanárainknak és barátainknak, akik segítettek a lelőhely felfedezésében, az ásatásokon és más munkálatokban, illetve a leletek szakmai feldolgozásában. Lekötelezettjei vagyunk a Bakonyi Bauxitbánya Kft.-nek és a Geovolán Kft.-nek, illetve Ósi Jánosnak. Köszönettel tar-

tozunk a Magyar Természettudományi Múzeumnak és az ELTE Őslénytani Tanszékének. Számos magyar és külföldi kutató nyújtott nélkülözhetetlen szakmai támogatást. A kutatásokat támogatta az OTKA, a Pro Renovatione Culturae Hungariae Alapítvány, a National Geographic Society, illetve több vállalat és magánszemély.

IRODALOM

- [1] Knauer J. & Siegl Farkas Á. (1992): Palynostratigraphic position of the Senonian beds overlying the Upper Cretaceous bauxite formations of the Bakony Mts (A bakonyi felső-kréta bauxitformációk szenon fedőképződményeinek palynostratigráfiai helyzete). – Annual Report of the Hungarian Geological Institute of 1990, 463–471.
- [2] Ósi A. (2004): The first dinosaur remains from the Upper Cretaceous of Hungary (Csehbánya Formation, Bakony Mts). – Geobios 37, 749–753.
- [3] Poyato-Ariza, F. J., Talbot, M. R., Fregenal-Martínez, M. A., Meléndez, N. & Wenz, S. (1998): First isotopic and multidisciplinary evidence for nonmarine coelacanths and pycnodontiform fishes: palaeoenvironmental implications. – Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology 144, 65–84.
- [4] Grigorescu, D., Venczel M., Csiki Z., & Limborea, R. (1999): New latest Cretaceous microvertebrate fossil assemblages from the Hațeg Basin (Romania). – Geologie en Mijnbouw 78, 301–314.
- [5] Kammerer, C. F., Grande, L. & Westneat, M. W. in press: Comparative and Developmental Functional Morphology of the Jaws of Living and Fossil Gars (Actinopterygii: Lepisosteidae). – Journal of Morphology.
- [6] Tong, H., Gaffney, E. S. & Buffetaut, E. (1998): *Foxemys*, a new side-necked turtle (Bothremyidae: Pelomedusoides) from the Late Cretaceous of France. – American Museum Novitates 3251, 1–19.
- [7] Rage, J.-C. (1999): Squamates (Reptilia) from the Upper Cretaceous of Laño (Basque Country, Spain). – Estudios Del Museo De Ciencias Naturales De Alava 14 (Número especial 1), 121–133.
- [8] Nydam, R. L. & Cifelli, R. L. (2002): A new teiid lizard from the Cedar Mountain Formation (Albian–Cenomanian boundary) of Utah. – Journal of Vertebrate Paleontology 22(2), 276–285.
- [9] Folie, A. & Codrea, V. (2005): New lissamphibians and squamates from the Maastrichtian of Hațeg Basin, Romania. – Acta Palaeontologica Polonica 50(1), 57–71.
- [10] Bardet, N., Pereda-Suberbiola, X. & Jalil, N.-E. (2003): A new mosasauroid (Squamata) from the Late Cretaceous (Turonian) of Morocco. – Comptes Rendus Palevol 2, 607–616.
- [11] Steel, R. (1973). Handbuch der Paleoherpetologie, Vol. 16. Crocodylia. Gustav Fischer Verlag, Portland, Oregon, 116 pp.
- [12] Brochu, C. A. (1999): Phylogenetics, taxonomy, and historical biogeography of Alligatoroidea. – Journal of Vertebrate Paleontology 19 (Mem. 6), 9–100.
- [13] Csiki Z. & Grigorescu, D. (1998): Small theropods from the Late Cretaceous of the Hațeg Basin (Western Romania) – An unexpected diversity at the top of the food chain. – Oryctos 1, 87–104.

- [14] *Bunzel, E.* (1871): Die Reptilfauna der Gosau Formation in der neuen Welt bei Wiener-Neustadt. – Abhandlungen der k. k. geologische Reichsanstalt 5, 1–18.
- [15] *Nopcsa F.* (1929): Dinosaurierreste aus Siebenbürgen V. – Geologica Hungarica ser. Palaeontologica 4, 1–76.
- [16] *Matheron, P.* (1869): Notes sur les reptiles fossiles des dépôts fluviolacustres crétacés du bassin à lignite de Fuveau. Bulletin de la Société de la Géologie de France, sér. 2, 26, 781–795.
- [17] *Nopcsa F.* (1902): Dinosaurierreste aus Siebenbürgen II. (Schädelreste von *Mochlodon*). Mit einem Anhang: Zur phylogenie der ornithopodiden. – Denkschrift der kaiserliche Akademie der Wissenschaften. Mathematische-Naturwissenschaftliche Klasse, Wien 72, 149–175.
- [18] *Weishampel, D. B., Jianu, C. M., Csiki Z. & Norman, D. B.* (2003): Osteology and phylogeny of *Zalmoxes* (n. g.), an unusual euornithopod dinosaur from the latest Cretaceous of Romania. – Journal of Systematic Palaeontology 1(2), 65–123.
- [19] *Norman, D. B.* (2004): Basal Iguanodontia. – In: D. B. Weishampel, Dodson, P. and Osmólska, H. (eds): The Dinosauria, second edition. The University of California Press, Berkeley, California, 413–437
- [20] *ÓSI A.* 2003: A magyarországi késő-kréta dinoszaurusz fauna vizsgálata. Kézirat (szakdolgozat), 1–66.
- [21] *Ósi A.* in press: Enantiornithine bird remains from the Late Cretaceous of Hungary. – Oryctos.

Könyv- és folyóiratszemle

Soproni Szemle

Sopronban a Központi Bányászati Múzeum szervezésében 2005. augusztus 25-én megtartott „Bányászok és bányászvárosok forradalma 1956” c. konferencia után több Sopronban élő, vagy abban az időben Sopronban tanuló tagtársunk keresett meg, mint az OMBKE Bányászati Szakosztály budapesti helyi szervezet elnökét (a Sopronban élő tagtársak mind a helyi szervezetünk tagjai), és kifogásolták, hogy a konferencián a soproni 1956-os történekekről és az egyetemistákról előadás nem hangzott el.

2006. október 20-án kaptam meg, mint a Soproni Városszépítő Egyesület (továbbiakban: egyesület) tagja az egyesület helytörténeti folyóiratát, a Soproni Szemle 2006. harmadik számát (60. évfolyam), melynek minden írása az 1956-os forradalom és szabadságharc soproni eseményeit mutatja be 133 oldalon.

Ennek előzménye az volt, hogy az egyesület a Soproni Szemle 2005. évi 2. számában felhívást tett közzé az 1956-os forradalmi események soproni történekeinek írásba foglalása céljából.

A pályázat eredményéről *dr. Bartha Dénes*, a Soproni Szemle Kuratóriumának elnöke és *dr. Kubinszky Mihály*, az egyesület elnöke számol be. Ebből megtudhatjuk azt is, *iffj. Sarkady Sándor*, a soproni egyetemi könyvtár főigazgatója „A Soproni MEFESZ az 1956-os forradalomban” címmel kötetet állított össze, amely a Nyugat-Magyarországi Egyetem emlékező és tisztelgő ünnepségei során, 2006. október 23-án lát napvilágot.

13 pályamunka érkezett be, melynek első három díjazott pályamunkáját is tartalmazza a most megjelent újság. Emellett még további írások foglalkoznak a soproni 1956-os eseményekkel. A pályázat díjnyertes írásai:

Váncsura Rudolf (ny. egyetemi docens, Sopron): Az 1956-os forradalom és szabadságharc soproni eseményei 50 év távlatából

† *Csapody István* (botanikus, természetvédelmi főtanácsadó): Forradalom és exodus (1956. október – 1959. február)

Lovas Gyula (vasúttörténész, Sopron): Egy soproni vasutas visszaemlékezése 1956-ra

A további cikkek:

Gyarmati György (egyetemi tanár, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Budapest): Az élet tanítómestere? – Gondolatok 1956 soproni eseményei kapcsán

Bank Barbara (történész, Állambiztonsági Szolgálatok Levéltára, Budapest) – Tóth Imre (egyetemi docens, múzeumigazgató, Soproni Múzeum): Az 1956-os forradalom Sopronban

Schuller Balázs (muzeológus, Központi Bányászati Múzeum, Sopron) – Szádeczky Kardoss Gyula (bányamérnök, ny. tud. osztályvezető, Sopron): Délibábos Brennbergbánya, avagy bánya(újra)nyitás 1956-ban

Pia Bayer (történész, Eisenstadt): A magyarországi válság nemzetközi összefüggései

Dieter Szorger (történész, Eisenstadt): Más mint a többi államhatár – Burgenland és a Vasfüggöny az 1955-1957 közötti években

Iffj. Sarkady Sándor (főigazgató, Nyugat-Magyarországi Egyetem Könyvtára): Az 1956-os forradalom soproni eseményeit tárgyaló kiadványok válogatott bibliográfiája

Szakolczai Attila (szerk.) – *Csekő Ernő* (a Soproni Levéltár főlevéltárosa, Sopron): A vidék forradalma II. kötet, Budapest, 2006. (ism. *Csekő Ernő*)

Az írások számomra azért is voltak különösen érdekesek, mert abban az időben mint V. évfolyamos olajmérnök hallgató Sopronban tanultam, akkor a Köztársaság utcai diákszállóban laktam és számtalan történetet megértem.

A Soproni Szemle a Soproni Levéltárban (Fő tér 1.) vagy a Nyugat-Magyarországi Egyetem Növénytan Tanszékén (Bajcsy-Zsilinszky u. 4.) rendelhető meg 400 Ft-os áron.

Az évente 4 alkalommal megjelenő lap előfizethető bármely postahivatalban, vagy kedvezményes áron az egyesületi díjjal kombinálva (1800 Ft/év) minden év végén a Soproni Városszépítő Egyesület címén (9400 Sopron, Új u. 4.).

Dr. Horn János

Pécsi Szemle

Várostörténeti folyóirat

2006 októberében jelent meg a Pécsi Szemle 2006. évi őszi száma, melyben számos, szakmánkkal összefüggő cikk jelent meg.

Sallay Árpád okl. bányamérnök: Az aknamélyítők

Rozs András, a Baranya Megyei Levéltár főlevéltárosa: Pécs és Baranya '56-os forradalma

Romváry Ferenc művészettörténész, a Szemle főszerkesztője: A pécsi '56-os emlékművek története

Szirtes Béla okl. bányamérnök: Avatóbeszéd (elhangozott a mecsiki szén- és uránbányászat emlékműavatásán 2006. szeptember 1-jén a pécsi Ágoston téren)

Szirtes Béla okl. bányamérnök: Pécs-Somogy története c. könyv (Hámori Istvánné – Vókó János) könyvismertetése

Dr. Horn János